

Stručni članak
UDK 378.147:811.163.42'243:378.68(497.5)

Primljen 10. 11. 2005.
Prihvaćen 17. 11. 2005.

USKLAĐIVANJE PROGRAMA CROATICUMA S CEF-OM

Dinka Pasini, Antonio-Toni Juričić*

Filozofski fakultet, Zagreb

Croaticum je središnji nacionalni lektorat za hrvatski kao drugi/strani jezik na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Program jezičnih vježbi Croaticuma usklađuje se s CEF-om (Zajedničkim europskim okvirom).

Jezične vježbe temelje se na tradicionalnoj podjeli na tri razine jezične kompetencije: osnovnu, srednju i naprednu.

Sve tri razine usporedive su s referentnim stupnjevima Okvira: osnovna s B1, srednja s B2, a napredna s C1.

Ključne riječi: program, Croaticum, CEF, razine

Poučavajući hrvatski kao drugi/strani jezik na Odsjeku za kroatistiku, tijekom akademske godine 2004./2005. našli smo se pred izradom novoga programa.

Naslijedivši program Pripreme godine studija koji se od 1986. kontinuirano izvodi na Odsjeku za kroatistiku kao sveučilišni program poučavanja hrvatskoga jezika kao drugog/stranog, u promijenjenim sociolingvističkim okolnostima (promjena strukture studenata i ulazak obrazovnog sustava u Bolonjski proces), program smo nastojali modernizirati i prilagoditi suvremenim europskim tokovima u nastavi poučavanja stranih jezika.

Program pod novim nazivom *Croaticum* dobio je nakon pozitivne recenzije dopusnicu za rad kao dio programa Odsjeka za kroatistiku.

U njegovu izradu utkali smo pozitivne zasade naslijeđenoga programa, posebice njegov jak fonetski i kulturološki aspekt, a izvođenje nastave i metodologiju rada uskladili smo s CEF-om.

Svojim punim nazivom, *Zajednički europski referentni okvir za jezike* (dalje u tekstu: CEF), nastao je kao rezultat projekta Vijeća Europe. Jedan od najvažnijih ciljeva toga Vijeća jest razvijati bogatstvo i različitost europskog kulturnoga života boljim upoznavanjem nacionalnih i regionalnih jezika, uključivši i manje zastupljene jezike te poticati i njegovati *višejezičnost* i *multikulturalnost*.

Uzimajući u obzir svu kompleksnost i dugotrajnost procesa učenja i poučavanja jezika, CEF je stvoren kao zajednički temelj za poučavanje jezika u Europi. U njegovoj su izradi sudjelovali mnogi europski i svjetski znanstvenici i nastavnici, a namijenjen je svim

* Dinka Pasini, Antonio-Toni Juričić, Filozofski fakultet, Zagreb, I. Lučića 3, e-mail: croaticum@ffzg.hr

korisnicima od učenika i studenata preko profesora do autora udžbenika i programa.

Riječ je o okviru za izradu nastavnih planova za jezike u cijeloj Europi kako bi se poučavanje i učenje jezika standardiziralo i homogeniziralo, nastava, programi, silabusi i svjedodžbe učinili transparentnima te tako uspostavila međunarodna suradnja na području modernih jezika. Njegov je pragmatičan cilj da se stvaranjem objektivnih kriterija za opisivanje jezične kompetencije olakša međusobno priznavanje kvalifikacija stečenih u različitim obrazovnim sustavima pa time i slobodno kretanje ljudi u Europi. Smatramo zato da CEF razvojem moderne metodologije u nastavi jezika predstavlja velik poticaj za poučavanje hrvatskoga kao drugog/stranog jezika, ali i prigodu za promociju hrvatskoga jezika i kulture u Europi. *Ako usporedimo prezentaciju hrvatskog jezika s tzv. velikim jezicima, ali i s nekim jezicima slične veličine, onda je hrvatski tek na početku svoga puta u svijet* (Hadži i Smolić, 1998 : 228).

Okvir opisuje što, odnosno kako treba učiti i poučavati jezik da bismo se njime mogli koristiti za komunikaciju ne zanemarujući pritom i njegov kulturalni aspekt. Prema Heyworthu, *poznavanje jezika je mnogo više od poznavanja gramatike i vokabulara, ono uključuje i znanje o tome kakav je tip jezika prikladan u određenoj situaciji, dakle, uključuje i sociolingvističku kompetenciju te interkulturalnu kompetenciju* (Heyworth, 2003: 14).

Nastojeći obuhvatiti što širi raspon znanja, vještina i korištenja jezika, CEF svojim korisnicima ostavlja slobodu korištenja. Iako je u svojoj osnovi izrazito praktičan, nije mu namjera propisivati ili donositi gotove odgovore na pitanja jezičnih korisnika, nego služiti kao svojevrstan orijentir u složenom procesu jezičnog učenja, poučavanja i vrednovanja.

Upravo tom svojom širinom i nedogmatičnošću, CEF nam je poslužio kao vrijedan putokaz pri izradi našega programa.

CROATICUM je od 2003. naziv za sveučilišni program za poučavanje hrvatskoga kao drugog/stranog jezika koji se više od četrdeset godina izvodi na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (sljednik je Tečaja hrvatskoga jezika i Pripreme godine studija).

U program Croaticuma uključuju se u prvom redu studenti kroatistike i ostali gosti studenti Sveučilišta u Zagrebu, ali i hrvatski iseljenici te svi ostali koji žele naučiti hrvatski jezik i hrvatsku kulturu.

Zbog povećane mobilnosti unutar Europe, ali i svijeta, broj studenata u posljednjih nekoliko godina u stalnom je porastu.

Strani studenti koji dolaze iz različitih obrazovnih sustava, i često govore i po nekoliko stranih jezika, čine heterogene skupine u kojima lektori poučavaju hrvatski jezik.

Heterogene skupine su prikladne za razvijanje *višejezičnosti* i *interkulturalnosti* jer se učenjem hrvatskoga jezika u takvim skupinama aktivira i razvija ne samo jezična kompetencija studenata koji su iskusni u učenju stranih jezika nego se prožimanjem hrvatske kulture s ostalim kulturama Europe i svijeta aktiviraju i interkulturalne kompetencije pojedinaca koji uče hrvatski jezik.

Croaticum je sveučilišni program koji se izvodi u sklopu kolegija Odsjeka za kroatistiku *Jezične vježbe za hrvatski kao drugi/strani jezik*. Uz jezične vježbe, program obuhvaća govorne vježbe, predavanja iz hrvatske kulture i civilizacije i kulturološki i jezični blok

predavanja (leksička semantika, onomastika, glagoljska radionica, poglavlja iz hrvatske književnosti, film, kazalište, povijest, geografija, povijest umjetnosti, etnologija).

Jezične vježbe za hrvatski kao drugi/strani jezik obuhvaćaju tri razine jezične kompetencije: osnovnu, srednju i naprednu. Nastava je organizirana kao *Jezične vježbe I*, *Jezične vježbe II* i *Jezične vježbe III*.

Nastava na osnovnoj razini obuhvaća 20 sati tjedno (15 sati *Jezičnih vježbi* i 5 sati *Govornih vježbi*), što donosi ukupno 14 ECTS-bodova.

Nastava na srednjoj razini obuhvaća 20 sati tjedno (15 sati *Jezičnih vježbi*, 2 sata *Govornih vježbi* i 3 sata predavanja iz *Hrvatske kulture i civilizacije*), što donosi ukupno 16 ECTS-bodova.

Nastava na naprednoj razini obuhvaća 20 sati tjedno (12 sati *Jezičnih vježbi*, 2 sata *Govornih vježbi*, 2 sata *Funkcionalne gramatike hrvatskoga standardnog jezika* i 4 sata predavanja iz kulturološkoga bloka), što donosi ukupno 18 ECTS-bodova.

Broj ECTS-bodova na *Jezičnim vježbama* opada od osnovne prema naprednoj razini jer se smanjuje nastavno opterećenje studenta u nastavi jezika, a povećava u nastavi iz kulture.

Osnovna razina usklađena je sa standardima znanja primjerenima osnovnoj razini poznavanja hrvatskoga jezika. Ona obuhvaća *razumijevanje* osnovnih pisanih i govorenih komunikacijskih uzoraka, *govorenje* (pozdravljanje, predstavljanje, traženje i primanje informacija, opisivanje, pričavanje, izražavanje mišljenja, osjećaja, želja i interesa, ovladavanje pravilima uljudnosti, približavanje izgovora standardnome jeziku) i *pisanje* (formulara, upitnika, razglednica, pisama, SMS-poruka, e-maila, životopisa).

Jezične vježbe I obrađuju svakodnevne teme: osobni podaci, brojevi, boje, obitelj, stanovanje, mjenjačnica, pošta, banka, trgovina, hrana i piće, odjeća, slobodno vrijeme i hobiji, zdravlje, dijelovi tijela, turizam i aktualne društvene teme.

Rabe se jednostavni autentični tekstovi (natpisi, stripovi, planovi grada, karte, formulari, čestitke, vremenska prognoza, statistike, životopisi, intervjui, jednostavni članci, intervjui, reportaže) i prilagođeni tekstovi koji služe ovladavanju jezičnim gradivom.

Jezično gradivo obuhvaća elementarnu fonologiju, morfologiju, tvorbu i sintaksu hrvatskoga jezika.

Govor se uvježbava u jezičnom laboratoriju po 5 sati tjedno. *Govorne vježbe I* obuhvaćaju usvajanje intonacije hrvatskog jezika i hrvatskih glasova na razini govorenja i slušanja (produkciji i percepciji), što uključuje i glasovne promjene. U nastavi fonetike koriste se zvučni zapisi, radijske emisije, televizijske, videoemisije i drugi vizualni materijali.

Srednja razina usklađena je sa standardima znanja primjerenima srednjoj razini poznavanja hrvatskoga jezika. Ona obuhvaća *razumijevanje* (različitih tema od svakodnevnih do apstraktnih izloženih na standardnome jeziku), *govorenje* (koje čini spontana komunikacija o poznatim temama, vladanje rečeničnom intonacijom i naglasnim sustavom) i *pisanje* (sastavak, molba, pismo, životopis, oglas, esej, prezentacija o temi po izboru).

Jezične vježbe II obrađuju širok raspon tema od osobnih preko općedruštvenih do stručnih.

Rabe se autentični tekstovi (novinski članci, reportaže, intervjui, kratke priče, feljtoni, jednostavni kulturološki tekstovi).

Jezično gradivo obuhvaća razradu morfologije, tvorbu riječi, frazeologiju i odabrana poglavlja iz sintakse hrvatskoga jezika.

Govorne vježbe II (dva sata tjedno) obuhvaćaju hrvatski naglasni sustav, označavanje naglasaka, distribuciju naglasaka, prelaženje naglasaka na proklitiku i hrvatsko standardno naglašavanje u odnosu na dijalekte. Fonetika se uvježbava na raznovrsnim fonetskim materijalima.

Na srednjoj razini studenti imaju predavanja iz hrvatske opće kulture i civilizacije (3 sata tjedno) koja obuhvaćaju odabrana poglavlja iz hrvatske kulture.

Napredna razina usklađena je sa standardima znanja primjerenima naprednoj razini poznavanja hrvatskoga jezika. On obuhvaća *razumijevanje* (govorenih i pisanih tekstova iz različitih tematskih područja i različitih stilova od općepopularnih preko književnih do znanstvenih, pa i one na nestandardnome jeziku), *govorenje* (čini spontana komunikacija bez većih pogrešaka i u nepredvidivim situacijama) i *pisanje* (sastavci, eseji, jedna prezentacija na izabranu temu, a druga na zadanu).

Jezične vježbe III obrađuju najširi raspon tema od općih, općepopularnih, stručnih do znanstvenih tema.

Koriste se složeni autentični tekstovi (svih funkcionalnih stilova).

Jezično gradivo obuhvaća sintaksu, tvorbu riječi, leksikologiju, frazeologiju i stilistiku.

Govorne vježbe III (po dva sata tjedno) obuhvaćaju uvježbavanje slušanja (i razumijevanja) govora koji nije standardan u svim svojim segmentima.

Na naprednoj razini studenti biraju kolegije iz kulturološkog bloka programa u širokom spektru od zemljopisa, povijesti, preko filma i kazališta, povijesti umjetnosti do etnologije.

Vrednovanje jezične kompetencije provodi se na pismenom i usmenom ispitu na kraju svakoga semestra, s time da se i tijekom nastave prati polaznikovo napredovanje.

Velik dio programa Croaticuma posvećen je jezičnoj kompetenciji. Budući da je hrvatski fleksijski jezik, te s obzirom na to da je naš program sveučilišni program i integralni dio programa Odsjeka za kroatistiku, smatramo da je učenje, poučavanje i vrednovanje hrvatskog kao drugog/stranog jezika prijeko potrebno temeljiti na jezičnoj kompetenciji.

Program Croaticuma se nakon dugogodišnjeg rada i generacija polaznika odlučio za komunikacijsku metodu kombinirajući više pristupa, ali s posebnim naglaskom na izravno izlaganje polaznika jeziku. S druge strane i sam *Okvir*, iako se jasno distancira od bilo kakvog dogmatizma, ističe upravo takav pristup koji omogućava zadovoljavanje različitih komunikacijskih potreba jezičnih korisnika (usp. CEF, 2005:143–144).

Nastavna pomagala koja se u tu svrhu koriste pokrivaju različite medije: od radija, filma, televizije, videa do računala.

Novi program Croaticuma izrastao je na kontinuitetu poučavanja hrvatskoga jezika kao drugoga/stranoga na Odsjeku za kroatistiku. Izravni je sljednik programa bivše Pripreme godine studija koji je nudio velik broj jezičnih vježbi na tjedan (15 sati) i bogat kulturološki program koji se sastojao od kulturoloških predavanja te izvannastavnih kulturoloških sadržaja. Isto tako, od starog smo programa naslijedili tradiciju njegovanja fonetike pri poučavanju hrvatskoga jezika za strane studente pa jezične vježbe na svim trima razinama imaju dodatne govorne vježbe.

Izrađujući novi program Croaticuma suočili smo se, među ostalim, i s pitanjem stupnjevanja jezične kompetencije polaznika programa. Prema Keithu Morrowu upravo je globalna ljestvica referentnih stupnjeva, koji omogućavaju praćenje napredovanja polaznika, okosnica CEF-a (usp. Morrow, 2003:8). Pritom su postavljeni kriteriji kombinacija intuitivnih, kvalitativnih i kvantitativnih metoda. Na taj se način želio smanjiti utjecaj intuitivnog pristupa kojem je najveći nedostatak to što *smještanje određene formulacije na određeni stupanj temelji na subjektivnoj procjeni* (usp. CEF, 2005:22).

Razradu globalne ljestvice referentnih stupnjeva možemo pratiti na stranicama Okvira iz poglavlja u poglavlje na način da se od tradicionalne podjele na *početne, srednje i napredne stupnjeve* ide prema daljnjoj podjeli na *pripremni, temeljni, prijelazni, samostalni, napredni i vrsni stupanj* (usp. Isto, 23).

Okvir naglašava mogućnost razrađivanja i grananja stupnjeva s obzirom na specifičnosti pojedinog programa te potrebe njegovih korisnika imajući neprekidno u vidu da je svaki pokušaj stupnjevanja donekle proizvoljan i da je učenje jezika kontinuirani i individualni proces u kojem ne postoje dva korisnika jezika s potpuno istim kompetencijama (usp. Isto, 17).

Kada govorimo o programu Croaticuma u kontekstu CEF-a, ponajprije mislimo na odnos prema zajedničkim referentnim stupnjevima. Zajednički referentni stupnjevi usmjereni su na tri osnovne skupine korisnika: *temeljnog, samostalnog i iskusnog*. Uzevši u obzir grananje stupnjeva (A1, A2; B1, B2; C1, C2), te iščitavajući deskriptore Okvira, došli smo do aproksimativnih ekvivalencija između stupnjeva Okvira i naše podjele programa Croaticuma na tri kolegija jezičnih vježbi od kojih se svaki dijeli na "višu" (A) i "nižu" (B) podrazinu.

Pri iščitavanju deskriptora pojedinih stupnjeva konzultirani su prije svega deskriptori temeljnih komunikacijskih jezičnih aktivnosti i strategija te deskriptori praćenja razvoja jezične kompetencije korisnika. Program Croaticuma uspoređujemo s CEF-om s obzirom na korisnikovo opće razumijevanje govora, opće razumijevanje pisanog teksta, ukupnu govornu interakciju, ukupno usmeno izražavanje, ukupnu pisanu produkciju te opći jezični raspon.

Prema Okviru i njegovim zajedničkim referentnim stupnjevima Jezične vježbe I odgovaraju međustupnju A2+ i stupnju B1 te tako predstavljaju prijelaz između temeljnog i samostalnoga polaznika.

Jezične vježbe II odgovaraju B1+međustupnju i B2 stupnju Okvira te su usmjerene na formiranje samostalnoga polaznika.

Jezične vježbe III odgovaraju B2+međustupnju i C1 stupnju Okvira te predstavljaju prijelaz između samostalnog i iskusnoga polaznika.

Određivanje granica između stupnjeva uvijek je subjektivno. Neke ustanove daju prednost širokim stupnjevima, druge užima. Prednost grananja je u tome što zajednički skup stupnjeva i/ili deskriptora razni korisnici mogu „rastaviti” na praktičnije stupnjeve koji odgovaraju lokalnom sustavu, razgraničavajući ih na različitim mjestima kako bi ih prilagodili lokalnim prilikama, a da ipak ostanu u granicama zajedničkog sustava. Dodavanjem brojeva stupnjevi se mogu podijeliti na još manje dijelove a da se ne izgubi trag osnovnog cilja na koji se odnose. Uz fleksibilan način grananja (...) ustanove mogu vrlo detaljno razraditi one grane koje njima odgovaraju kako bi stupnjeve koji se koriste u njihovu sustavu povezale sa

zajedničkim okvirnim pristupom." (Isto, 32)

Tako program Croaticuma, sa semestralnom lektorskom satnicom koja iznosi od 180 do 225 nastavnih sati, već nakon prvog semestra polazniku pruža mogućnost stjecanja kompetencije koja odgovara A2+ međustupnju. Sljedeća specifičnost Croaticuma povezana je s činjenicom da se jezik uči u sredini u kojoj se i govori pa bi se pri budućim dopunama ovoga programa svakako trebalo voditi računa o mogućnosti daljnje razrade stupnjeva. Tu se ponajprije misli na dio koji odgovara formiranju samostalnoga polaznika, dok bi na području iskusnoga polaznika trebalo uvesti nekoliko modula koji bi više istaknuli različitost potreba polaznika s obzirom na njihovo specijalističko područje (usp. Isto, 7).

ZAKLJUČAK

Usklađivanje jezičnih vježbi Croaticuma s CEF-om provedeno je na temelju dosadašnjih vlastitih iskustava u učenju stranih jezika, iskustava u poučavanju i vrednovanju hrvatskog kao drugog/stranog jezika, konzultacijama sa studentima i kolegama te na temelju najčešćih pitanja s kojima smo se susretali pri izradi programa Croaticuma. Pritom smo imali u vidu "praznine" na koje upozoravaju njegovi kritičari, ali i sam *Okvir*, svjesni da još predstoje sustavna istraživanja kako sve ovo ne bi bilo samo deklarativno, apriorno i nekritičko prihvaćanje.

LITERATURA

- Heyworth, F. (2003). Why the CEF is important. K. Morrow (ur.), *Insights from the Common European Framework*, 12–21. Oxford: Oxford University Press.
- Morrow, K. (2003). Background to the CEF. K. Morrow (ur.), *Insights from the Common European Framework*, 3–11. Oxford: Oxford University Press.
- Požgaj Hadži, V. i Smolić, M. (1998). Hrvatski jezik kao strani jezik ili želje i snovi jednog lektora. M. Turk (ur.), *Riječki filološki dani*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 215–228.
- Požgaj Hadži, V. i Smolić, M. (2000). Hrvatski jezik kao strani/drugi dvije godine poslije (rezultati ankete). D. Stolac (ur.), *Riječki filološki dani*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 321–341.
- *Program Croaticuma* (2005). (aut. Čilaš, M., Gulešić Machata, M., Juričić, A., Pasini, D. i Udier, S.). Program *Govornih vježbi I., II. i III.* izradila Ivančica Banković Mandić.
- *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje* (2005). (prev. s eng. Bressan, V. i Horvat, M.). Zagreb: Školska knjiga.

ALIGNMENT OF CROATIAN LANGUAGE WITH CEF

Summary

Croaticum is the central national instructorship for Croatian as a second/foreign language at the Department of Croatian Language and Literature of the Faculty of Philosophy at the University of Zagreb. The curriculum of language exercises at Croaticum is currently being aligned with CEF (Common European Framework).

Language exercises are based on the classic division into three levels of language competence: basic, intermediate and advanced.

All three levels can be compared to CEF levels: Basic to B1, Intermediate to B2, and Advanced to C1.

Key words: programme, Croaticum, CEF, levels

